

Toch is merkwaardig, dat op de verga- ring van natuuronderzoekers ten vorige ja- re in Hamburg gehouden, Dr. Ziegler in zijn verhandeling over „de tegenwoordige stand der afstammingsleer in de zoologie“ zegt: „Ook de ontwikkelingsgeschiedenis der in- dividuen, de ontogenie, biedt menige ver- wijzing naar de stamontwikkeling, ook waar zij misschien niet alle verwachtingen be- vredigd heeft welke men haar voor 30 jaar stelde.“ Merkwaardig, omdat uit die woer- den, zij het dan ook verholten, teleurstelling spreekt.

Kindelijk de palaeontologie. Nog niet zoo lang geleden moest zij vooral een grond voor de Evolutie leveren. Uit hare onder- zoekingen, zoo beweerde men, was nu ge- bleken, dat hoe hooger in de voortschrij- dende vorming der aarde, de ontwikke- lingstoestand werden, des te menigvuldiger en volkomener ook de bouw van planten en dieren, des te hooger de soorten. Ook hier heeft de uitkomst echter niet aan de verwachting beantwoord. Op dezelfde ver- gadering te Hamburg, verklaarde een vurig aanhanger der Evolutie, Dr. Koken van Tübingen, in zijn verhandeling over „palae- ontologie en afstammingsleer“: „de zuiver palaeontologische methode heeft ons verder van Darwin afgevoerd, dan in de eerste tientallen jaren na de verschijning van zijn werk, voor mogelijk kon gehouden worden.“

Zoo zien we dan, dat de „gronden“, door de soort-bestrijders voor hun theorie aan- de feiten ontleend, deze noch proefonde- vindelijk bewijst, noch dat zij algemeen geldig zijn.

Die feiten toch kunnen evenzeer worden vertolkt door ons denken, dat zich door de Schrift laat beheerschen, als „gronden“ voor het geloof aan een scheppingsplan; aan een door God gestelde „praeformatie“ van het hoogere in het lagere. En niet dit christelijk beginsel verliest de uit waarnemen en denken gevormde wetenschap niets van haar ernst en trouw. Alleen zij interpreteert dan de ver- schijnselen anders. Zij heeft daarbij niets van de waarneming biedt, te „verdonkeren“. Het bestaan van „rudimentaire organen“ zal zij niet trachten te verduistern, maar er of ideeële aanwijzingen van de meer ont- wikkelden in zien, of gelijk bij den straks vermelden hoef van het „paard“ — waarin voor haar waarlijk niets van den boze zit — volmondig erkennen, dat de variabiliteit binnen den kring van de soort grooter is dan men zich tot dusver gewoonlijk wel denkt.

Schepping of Evolutie.

Bij de vraag naar het „ontstaan van de soorten“ in de dierenwereld zal het antwoord ten slotte afhangen van de omstandigheid, of zij door de Evolutie als hypothese van wereldverklaring zijn gefascineerd, dan wel door Gods Geest zijn overtuigd van de waarheid der Schrift, ook waar zij u het ontstaan der dingen door Schepping open- baart.

Alleen dan ziet zij, ook in die veel- vormigheid der dierenwereld, „de Heeren eeuwige kracht en Goddelijkheid“.

„Wortel van alle kwaad.“

Want de geldcrachtigheid is een wortel van alle kwaad, tot welke sommigen lust hebbende, zijn afgewald van het geloof, en hebben zichzelf met vele smarten doortoken.

1 Tim. 6:10.

„Alle ondeugden veront, schreef een oud kenner van het menschenhart, alle ondeug- den behalve de gierigheid, die altyt jonck blijft.“ Hij noemt ze de „reuew hemde“ die eerst voor de doodswaarde wordt uitgetrokken.

De oude les van den apostel, dat „de gierig- heid wortel is van alle kwaad“, mits gierigheid verstaan, niet van den vrek die zijn goudstukken oploopt, maar als de hartstocht van het gieren, geeren, begeeren naar altoos grooter schat aan geld, de onversadigbare hebzucht. Zoals Loden- steijn het woord nog in zijn „Uytspraken“ bezigde:

Begeerig hart, dat mager wordt.
Door t gieren naar veel schatten.

Zoals Bilderdijk nog zong:

Aartszandig walfgebroed
Overvloedbaar naar uw bloed.
Gierende om u aan te randen.

Of zoals het in een bekend kunstschrift heet: „Zij had haar helder groter gewenscht, zij had hem leeuw gewild, maar geen gierende wolf.“

Op dien overgang in betekenissen worde geleid, want de zonde trekt uit alles profijt, en omdat thans „gierigheid“ de ondeugd is van den schraper en vrek, die op het geld verzet, er niet van scheiden kan, en op zijn volen geldtaak van gebrek omkomt, heeft menig anders vroom man wildweg zijn boze geldcracht botviedert, en zijn geweten geest met de uitvlucht: „lijf heb ik het geld, maar een vrek ben ik niet.“

Versta daarom de lezer der Schrift wel, dat als de apostel de geldgierigheid als wortel van alle kwaad brandmerkt, niet het vreklijk vast- houden van het geld veroorzaakt wordt, maar integendeel de ongeordende zucht, de hart- stocht om rijk te worden; en dat van die boze belustheid op geld en goed gezegd wordt, dat zij in zoo ernstigen zin wordt van alle kwaad is, dat wie er in vervalt, „verzinkt in verderf en ondergang“, van „zijn geloof af- dwaalt“, en in zijn consciëntie nog op zijn sterf- bed met „scherpe prikkels doortoken wordt“.

Het kwaad komt niet uit het geld. Dat staat er ook niet. Het komt een wortel van alle kwaad, en de wortel van een plant is niet die plant zelf. De plant komt uit de zaadkorrel op, en uit die korrel schiet de wortel den grond in, en schiet de stengel in de lucht. De wortel van een plant zijn als de arm, die de plant in den grond indrukt, om er haar voedsel uit saam te rapen.

En zoo ook hier.

Het kwaad, ook der hebzucht, zit niet in

het geld, maar in ons hart; maar het geld is het middel waarvan we ons bedienen, om wat onzen hartstocht bevredigen moet, naar ons toe te trekken. Als er twee personen zijn, die één met even bozen tocht in het hart als de ander, maar zoo, dat de één over ruim geld beschikt, en de ander er pover aan toe is, dan heeft het geld bij dien eerste de uitwerking dat hij zijn hartstocht op allerlei wijs ongebreideld botviedert, terwijl de ander, omdat hij geen geld heeft, het niet kan.

Had de ander evenveel geld, hij zou in ge- lijke zonde vallen; en dat God hem het geld onthield in zijn behoudenis.

Een boos hart met veel geld is een gifkruid in velden hodem geplant, en dat daarom welig in het kwaad uitschiet.

Zoo komt dus het kwaad niet van het geld, maar uit satan in ons hart; doch geld of geen geld maakt dit onderscheid, dat de boze kiem van satan bij den rijke veel grooter kans heeft op gedijen, en bij den arme niet op kan schieten om den schralen bodem.

Jesus zei daarvan, dat de rijken zich aan de heerschappij van hun geld moeten onttrekken, om zalig te kunnen worden; of gelijk er letter- lijk staat, dat eer een kemel door het oog van een naald gaat, dan een rijke in het Koninkrijk der hemelen.

Nu bleef dit kwaad vroeger nog meest per- soonlijk, maar thans heeft het, en dat is het boze teeken onzer eeuw, ook de volkeren als volkeren angetast; juist zoals in Jesus dagen.

In de eeuw waarin Jesus leefde, was in het rijk van Rome's Keizer dit het kwaad, dat in het hoofdland, in Italië, de echte Romeinen niets uittoefende, en in opgedreven weelde leefden, terwijl ze het geld hiervoor lieten ophangen door de volken van Azië en Afrika, die ze aan zich onderworpen hadden.

En datzelfde is het wat thans weer opkomt. De regeeringen der volkeren zinnen er op, hoe het aan te leggen, om te zorgen, dat er zooveel mogelijk geld en goed uit andere lan- den ter beschikking van het eigen volk komt. In niet één opzicht wordt de staatkunde meer door het ideaal geleid of geacht op recht, schaateloos schuift ieder land de stoffelijke, de oeconomische belangen op den voorgrond. Niet meer de leeuw als toonbeeld van adel en moed, maar de geldwolf moet in het wapenschild staan. En wie eens getrouwen en naar waarheid de historie van den oorlog in Zuid-Afrika zal beschrijven, zal vinden, dat als er in Kimberley geen diamantvelden, en in Transvaal geen goudmijnen ontdekt waren, de boze oorlog nooit zou zijn uitgebroken.

Belustheid op schat is ook hier prikkelende drijfveer geweest. De geldwolven hebben pers en politiek, en daardoor heel een natie, bedor- ven. Alles wegschuifend achter schoonschijn- nende leuzen, maar in den grond door het goud verleid en vervoerd.

En hierin steekt thans het gevaar voor de toekomst.

Zulk een geest der geldzucht, die pers en politiek doordringt, komt daardoor tot heer- schappij over de gemeeden. Het is een kwaad dat aanstekelijk werd, en waardoor ten laatste de beste vergiftigd wordt.

En nu reeds heeft men kunnen zien, hoe vol- strekt niet alleen het lichtzinnig en spottend deel eener natie, maar evenzoo het Christelijk element uit dien bozen wortel leven gaat.

Het is zoo, onder ons is het zoover nog niet. Bij de Christenen in Nederland steekt het geestelijk ideaal nog boven het slijk, door stof- felijken hartstocht opgeworpen, uit.

Maar het gevaar zit ook ons op de hiel, en het apostolisch vermaan, dat dit onsaan- van heel het leven naar den geldkant, wortel van alle kwaad kan worden, moet hoogmoedig ook onder ons gepredikt.

Geld als geld is een gave Gods.

Bij pas komende volken, die nog geen geld kennen, staat het leven laag, en is alle hooger- ontwikkeling uitgesloten. Als het nog bij ruilen gaat, dat de een een kip geeft om van den ander een hennep te krijgen, staat het leven op zoo laag trap, dat het niet vooruit kan.

Het is daarom een bestel Gods om ons menscheijk leven vooruit te brengen, dat allengs en vanzelf overal het ge'd als ruilmiddel op- dook. Enkel daardoor is vrijer levensbeweging onder menschen mogelijk geworden.

Maar, gelijk altoos, is ook deze gave Gods een instrument dat misbruikt kan worden, en satan wierp er zich dadelijk op, om, meerdan door iets anders, door het geld ons geslacht te vergiften. Hij zette het geld in Mammon, de zucht naar geld in Mammondienst om.

Wie rijk is, voelt zich sterk en machtig; Zoo- lang hij meester van zijn geld blijft, kan hij krijgen wat hij wil. Wat zou hij van God nog afhangen? Zijn geld sterkt hem tegen God, en zoo wordt het geld zijn afgod.

Nu heeft elke religie dezen trek, dat ze ons gelijkvormig maakt aan den God dien we aan- bidden. Vrome Godaanbidding maakt ons tot kinderen Gods en aan onzen Vader in den hemel gelijkvormig. Aanbidding van den Christus maakt ons Christenen en doet ons in de voet- stappen van Christus wandelen.

Maar zoo dan ook met Mammon.

Wie op het geld vertrouwt, wordt steeds meer aan het „melaal“ gelijkvormig, koud, hard, weelderig.

En zoo staat het dus aan den tweesprong voor volkeren en personen.

Dien God in Christus, en wat u bezielde en trekt en aan zich gelijkvormig maakt is het Heilige, het Eeuwige, het Verhevene.

Maar ook, dien Mammon, en wat u bezielde en trekt en aan zich gelijkvormig maakt, is het koude, harde, stoffelijke en lage.

Barmhartigheid biedt hier tegenwicht.

Het geld zelf verdrift u niet, mits het geld u meester niet zij, en zij u niet inbeeldt meester van uw geld te wezen.

De grondregel: God de eigenaar van alle goed, wij Hij de Schepper van alle dingen is, en zij rentmeester over een deel van dat goed in zijn naam, en aan Hem verantwoordelijk, — snijdt het kwaad af, en bant satans macht er over.

En dit nu toont zich in de barmhartigheid. Als er geld is, fluisert satan u in, om het te gebruiken voor uw egoïsme; maar God zegt u, dat Hij het u gaf, om er Hem mee te dienen.

Zoo ontloek de Christelijke barmhartigheid in zegenend weldoen, waardoor men tevens zijn eigen ik goed deed. In tweemaal manier. Ten eerste, omdat het ons egoïsme er onder- hield. En ten tweede, omdat het loon bij God heeft.

Vandaar dat gulle geven bij den echten Christen, zonder dat hij verarmt. En vandaar ook, bij wie sterven ging, die zucht, die lust, die hartstocht, om milde schenkingen achter

te laten, opdat de dingen van het Koninkrijk Gods nog na zijn dood van zijn leven profijt zouden hebben.

Geve God dat zijn Christenvolk ook hier te lande alzoo zijn schat moge aanwenden om rijk te zijn in God.

Amsterdam, 20 Juni 1902.

Voor de Vrouwenkampen in Zuid-Afrika.

Verantwoord in ons nummer van 15 Juni: f 7406.27; verder: van den heer W. J. Caspers, van de leerlingen der Chr. School te Heinen- oord f 0.36. Totaal f 7406.63.

De Universiteitsdag.

De Universiteitsdag, die D. V. Donder- dag 26 Juni te Utrecht zal gehouden wor- den onder praesidium van Prof. Woltjer, belooft een der meest belangrijke in de annalen der Vereeniging voor H. O. te worden.

De commissie ingevolge opdracht der vorige jaarvergadering door H.H. Directeu- ren benoemd, heeft de Statuten der Vere- eniging aan een grondige herziening onderworpen. Ten deele is dit geschied om een nauwer verband te kunnen leggen tusschen de Vrije Universiteit en de Gere- formeerde kerken in Nederland. En ten deele om aan de leden der Vereeniging en de Curatoren en Hoogleraren der Vrije Universiteit meer invloed te gunnen op den gang der zaken in het algemeen. En het zijn deze voorgestelde wijzigingen, die in de morgen-vergadering aan de orde zullen worden gesteld.

De openbare meeting, die anders in de middagure gelegenheid tot debat aan tegen- standers bood, zal ditmaal achterwege blijven. Niet omdat onze tegenstanders maar al te zelden van deze gelegenheid gebruik maakten, maar omdat dan aan de orde zal komen het voorgestelde Concept- contract tusschen de Vereeniging en de Generale Synode. Een onderwerp van zoo verrekende strekking mocht niet ter loops in een morgen-vergadering worden afge- daan. Er moest gelegenheid worden ge- geven om dit Concept-contract ook in den boezem der Vereeniging ernstig te bespre- ken. H.H. Directeuren hebben daarom wils gedaan met hiervoor de middag-vergadering vrij te houden. Prof. Rutgers heeft op zich genomen deze bespreking in te leiden en het Concept-contract nader toe te lichten.

Dat ditmaal Utrecht als plaats van samen- komst gekozen werd, lag in den aard der zaak. Het doel dier vergadering is niet om in een bepaald deel van ons land de broeders en zusters, die de Vrije Universi- teit liefhebben, een geestelijke verkwikking te bieden en naar buiten propaganda te drijven voor onze beginselen, maar om ernstigen arbeid te verrichten. Daarom moest een plaats gekozen, die midden in het land ligt en waar de leden en begun- stigers der Vereeniging in het grootst moge- lijke getal zich konden verzamelen. Utrecht was daartoe vanzelf aangewezen.

Aan den vooravond der jaarvergadering zal weder een bidstond gehouden worden, waarin de dienaar des Woords van Rotter- dam Ds. P. A. E. Sillevius Smitt zal voor- gaan. Vooral thans zal er behoefte bestaan om in gebed en smeeking het aangezicht des Heeren te zoeken, opdat Hij ons leide bij deze beraadslagingen en alles doe uit- loopen tot eere en verheerlijking van Zijn Naam.

De gastvrijheid der Utrechtsche broede- ren behoeft niet geroemd te worden. De regeringscommissie, aan wier hoofd Mr. A. W. van Beeck Calkoen als eere-voorzitter staat, is er ons borg voor, dat een gulle en hartelijke ontvangst aan allen zal ten deel vallen. En het samenzijn in Buitenhuis na den Bidstond en de broederlijke maaltijd na de vergadering in Tivoli zullen ruim- schots de gelegenheid bieden om als vrien- den der Vrije Universiteit elkaar nog nader te ontmoeten.

De Vrije Universiteit staat ongetwijfeld op een keerpunt in haar geschiedenis. De worsteling in den boezem der Gereformeerde Kerken over de opleiding kan op de Gene- rale Synode tot een beslissing komen. En de Vereeniging moet harerzijds zich uit- spreken over de vraag, of ook zij bereid is aan de Gereformeerde Kerken een zoo beslissend zeggenschap over de Theologi- sche faculteit toe te kennen, als dit in het Concept-Contract wordt voorgesteld.

Nu aanvankelijk door de Provinciale Synodes over het Concept-Contract een oordeel is uitgesproken en van de zijde der kerken, die dusver het meest gevoelden voor de Theologische School, getoond is, dat men tot een compromis niet ongenegen is, mag van de Vereeniging verwacht worden, dat zij harerzijds met ernst pogen zal om tot verzoening mede te werken, voorzover het beginsel der Vrije Universiteit dit gedooft. De toekomst ook der Vrije Universiteit is in de hand des Heeren. Maar waar Hij werkt door menschen en middelen, daar moge ieder diep doordringen zijn van de ernstige taak, waartoe deze samenkomst alle vrienden der Vrije Universiteit roept.

Het voorloopig resultaat.

Door de vriendelijkheid van enkele broe- ders kon de *Herant* reeds verleden week bekend maken welke besluiten de verschil- lende Provinciale Synodes inzake de oplei- ding genomen hebben. Nu ook Noord- Holland met 14 tegen 6 stemmen de aan- neming van het Concept-contract heeft aangenomen, kan het voorloopig resultaat

worden opgemaakt. Zeven Provinciale Syno- des: Noord- en Zuid-Holland, Friesland, Gel- derland, Utrecht, Groningen en Drenthe hebben het Concept-contract, min of meer gewijzigd, aanbevolen, terwijl drie Synodes: Zeeland, Overijssel en Noordbrabant-Limburg de aan- neming ontraden. Van dit drietal tegen- stemmende Synodes kan echter alleen de Provinciale Synode van Overijssel gezegd worden het Concept-contract om principiële redenen te hebben verworpen. Dit resultaat is zeker verrassend. Bijna niemand had na de felle, bestrijding zulk een uitslag ver- wacht. En de kansen, dat men ter Generale Synode ten slotte toch nog tot eenparigheid komen kan, zijn daardoor beduidend ver- meerd.

Wij bedoelen hiermede niet, gelijk men ten onrechte aan de *Herant* ten laste heeft gelegd, alsof de Generale Synode met meerderheid van stemmen het Concept-contract zou kunnen doorzetten. De *Herant* heeft steeds het standpunt ingenomen, dat een zoo gewichtig besluit als de vereeniging van de Theologische School met de Theol. faculteit alleen dan mocht genomen worden door de Generale Synode, wanneer dit met genoegzame *eenparigheid* geschieden kon. Wanneer wij, evenals Prof. Ravinck in de *Bazuin*, aan de Classes en Provinciale Synodes den raad gaven niet nu reeds moedeloos het Concept-contract ter zijde te leggen, maar door te gaan met de bespre- king, dan was het omdat in ons hart de hoop leefde dat door betere inlichting, door amendering van enkele artikelen, en vooral door een openhartige en eerlijke verklaring omtrent het doel van het compromis, de meer- derheid der bezwaarde broederen voor het Concept-contract zou te winnen zijn. Eerst wanneer op de Generale Synode dat resul- taat bereikt is, zal aan de aanneming van het Concept-contract kunnen gedacht worden.

Vraagt men, of de hoop door de beslis- singen der Provinciale Synodes teleurgesteld of versterkt is geworden, dan kan het ant- woord niet twijfelachtig zijn.

Nu de nadere berichten omtrent de dis- cussies en de besluiten der Provinciale Synodes tot ons komen, blijkt toch drielei:

Ten eerste, dat op de Provinciale Synodes, waar het Concept-contract aangenomen werd, de oprechte begeerte bestond bij de voorstanders om zooveel mogelijk aan de bezwaren tegen het Concept-contract tege- moet te komen. Opeen onverzoonlijk stand- punt plaatste men zich nergens. Van een doordrijven van eigen meening was geen sprake. Men trachtte door broederlijke bespreking allen te winnen. Dat streven is op verschillende Provinciale Synodes met zeldzaam goed gevolg bekroond. In Zuid- Holland, Utrecht en Friesland, waar ver- schillende der bezwaarde broederen ter Provinciale Synode zitting hadden, werd het geamendeerd Concept-contract ten slotte met zoo goed als algemeene stemmen aan- genomen.

Ten tweede mag evenzeer met dankbaar- heid geconstateerd, dat geen der voorge- stelde amendementen de mogelijkheid uit- sluit, dat men op de Generale Synode tot eenstemmigheid komen kan. De meeste der voorgestelde amendementen zijn door de *Herant* zelf aanbevolen en zullen voor de Vrije Universiteit zeker geen onoverkomelijk bezwaar opleveren om het Concept-contract te aanvaarden. De grondslag van het com- promis is nergens prijsgegeven. Zelfs de Synode van Groningen, die het Concept- contract het sterkst wijzigde, heeft toch blijkbaar de bedoeling gehad, om het fun- dament onaangetast te laten. De eisch, dat de benoeming der hoogleraren door de kerken alleen zou geschieden, is wel gesteld, maar door de Provinciale Synode niet overgenomen. Men heeft volkomen terecht ingezien, dat daarmede het Concept-con- tract zelf zou vervallen zijn en alle hoop op pacificatie zou worden afgesneden. Natuur- lijk is daarmede niet gezegd, dat elk dezer amendementen voetstoots door de Generale Synode zal kunnen worden overgenomen. De Generale Synode zal geheel zelfstandig hebben te beoordeelen, welke amendementen werkelijk in het belang der kerken zijn. Op dat oordeel loopen we niet vooruit. Maar — en daarop leggen wij allen na- druk, — de bedoeling dezer amendementen is blijkbaar niet om het Concept-contract voor een der beide partijen onaannemelijk te maken, maar om tot een compromis te komen, dat allen bevredigen kan. En het is die geest van verzoeningsgezindheid, die door ons zeer hoog wordt gewaardeerd.

En eindelijk is het een zeer verblijvend feit, dat in sommige provincies, waar het meereendeel der kerken op de classische ver- gaderingen aanvankelijk ernstig bezwaar bleek te hebben tegen het Concept-contract, op de provinciale vergaderingen het besluit genomen werd om het Concept-contract met enkele amendementen de Generale Synode toch aan te bevelen. Daaruit mag worden afgeleid, dat het wantrouwen, dat eerst de overhand had, bij rustiger nadenken voor meerder vertrouwen plaats maakte en men begreep, dat de vrede en rust der kerken het meest gebaat zijn, wanneer het geschil over de opleiding voor goed begraven wordt. En daaruit blijkt tevens, dat naarmate de kring van kerken breder wordt, waarin men saamkomt, ook de blik wordt ver- ruimd, hogere motieven op den voorgrond treden en de ernst van den tijd, waarin we leven, beter wordt verstaan. Dit geeft hoop, dat op de Generale Synode, waar alle kerken saamkomen, ten slotte door den geest van broederlijke liefde, door het zoeken niet van eigen belang, maar van het belang der kerken in het gemeen, een nog veel gunstiger resultaat zal kunnen bereikt worden, dan thans op de Provinciale Synodes reeds bereikt is.

De arbeid, dien de broederen te Utrecht verricht hebben, blijkt dus niet vruchteloos te zijn geweest. Reeds het feit zelf, dat onder een zelfde voorstel mannen van zoo verschil-

lende herkomst en uiteenlopende zienswijze als Prof. Rutgers en Ds. Bos, Dr. A. Kuyp- er en Ds. Littooy hun naam getekend hebben, was een aanmerkelijke winste. Voegt men hier nu bij, dat, terwijl in 1893 nauwelijks één Provinciale Synode zich voor een der- gelijkelijk compromis verklaarde, thans, negen jaar later, zeven van de tien Pro- vinciale Synodes zich bereid hebben ver- klaard met zulk een compromis mede te gaan, dan is dit een vooruitzicht, die niet gering te schatten is. We zijn nader bij het begeerde doel gekomen dan ooit te voren. En het zal van de wijsheid der Generale Synode en van de genade onzes Gods afhangen, of het gelukken mag het scheepje ten slotte in veilige haven binnen te sturen.

De authentieke tekst onzer Liturgie.

Nadat de bekende Bijbeluitgave van de Flakkeesche Boekdrukkerij verschenen was, is in 1897 door hare bewerkers daaraan nog toegevoegd een uitgave van de be- rijmde Psalmen, de Formulieren van eenig- heid en de Liturgie, naar den door de Kerken vastgestelden tekst. Deze uitgave, die geheel bewerkt was door Dr. H. H. Kuyp- er en den ondergetekende, is toen in onderscheidene artikelen van de *Kerkelijke Courant*, uit de jaren 1899 tot 1901, door Prof. Gooszen en door Dr. van Langeraad aangevallen, daar zij, volgens deze schrijvers, van de Liturgie een tekst gaf, die volstrekt niet authentiek of officieel was: terwijl zulk een tekst, althans volgens Prof. Gooszen, het best gevonden werd in een uitgave van het jaar 1737, die dan ook door hem gevolgd was bij de door hem bewerkte uitgave van de Nederlandsche Bijbelcom- pagnie. Daartegenover gaf Prof. H. H. Kuyp- er in 1901 zijne brochure: „De authentieke tekst der liturgische geschriften ge- handhaafd tegen Prof. Dr. M. A. Gooszen.“ Hierop volgde nog in hetzelfde jaar een kort antwoord van Prof. Gooszen, toege- voegd aan een uitvoerige repliek van Dr. van Langeraad, waarin deze wel toegaf, dat de door Prof. Gooszen uitgegeven tekst niet de authentieke was, maar voorts trachtte aan te toonen, dat die tekst te vinden was in een door hem ontkent afschrift, dat ge- teekend was door den praeses en den assessor der Haagsche Synode van 1586. En op dit laatste betoog heeft nu Prof. H. H. Kuyp- er nog eenmaal geantwoord in een pas ver- schenen geschrift, dat tot titel heeft: „Is de authentieke tekst der Liturgie in 1586 of in 1619 vastgesteld? Antwoord aan Dr. L. A. van Langeraad.“

In deze brochure wordt, na een kort antwoord aan Prof. Gooszen en een paar inleidende opmerkingen, eerst gehandeld over het door Dr. van Langeraad gevon- den document; waarvan duidelijk wordt aangetoond, dat het geenszins de beteke- nis heeft, die door dezen daaraan werd toegekend, o. a. omdat het zeer onvolledig is, daar het nog niet eens een derde ge- deelte van onze Liturgie bevat, en omdat het bovendien een zeer slordig afschrift is, waarin vele, en soms groote, fouten en leentjes onmiskenbaar aan ieder in het oog springen. Daarna worden, met dezelfde klaarheid en betoogkracht, de redeneerin- gen wederlegd, waarmede Dr. van Lange- raad bestreden had, dat de tekst der Flakkeesche uitgave door de Dordtsche Synode van 1619 als authentiek of officieel was vastgesteld; waarbij o. a. een goed ge- bruik wordt gemaakt van onderscheidene, blijkbaar uit den tijd der Dordtsche Synode afkomstige aantekeningen in een aan Prof. Biesterveld toebehoorenden verzam- elband van stukken. En ten slotte wordt nog in het licht gesteld, dat die tekst, ook vol- gens Dr. van Langeraad zelf, inderdaad dezelfde is als de door hem gevonden, behoudens enkele zeer kleine afwijkingen, en natuurlijk met verbetering van de fouten die daarin blijkbaar door den afschrijver gemaakt zijn; zoodat het verschil dan ten slotte neerkomt op de vraag, of die tekst door de Dordtsche Synode van 1619 is vastgesteld, dan wel, althans voor het grootste gedeelte, door de Haagsche Synode van 1586. Een verschil, waarbij de geheele bestrijding van Dr. van Langeraad wel enigszins zonderling wordt; tenzij dan, dat hij op die gelijkheid van tekst aan- vankelijk niet verdacht was, of althans niet genoegzaam geleet heeft.

Voor de kerkelijke praktijk, die alleen te doen heeft met hetgeen de Liturgie in- houdt, heeft de historische quaestie over den tijd, waarop zij is vastgesteld, uit den aard der zaak weinig beteekenis. Maar op zichzelf is toch de behandeling van die quaestie in menig opzicht belangrijk; ook met name om de historische bijzonder- heden, die daarbij vanzelf ter sprake komen. En in zooverre kan men Dr. van Lange- raad slechts dankbaar zijn, dat hij door zijne bestrijding, waarin hier en daar son- der twijfel ook goede bouwstoffen voor de geschiedbeschrijving zijn aangebracht, boven- dien aan Prof. H. H. Kuyp- er aanleiding heeft gegeven tot het schrijven dezer nieuwe historische studie. Wie belangstelt in de geschiedenis onzer kerken en in het ont- staan onzer Liturgie, zal genoege en vrucht hebben van de lezing dezer blad- zijden, die in schoonen vorm een degelij- ken inhoud geven.

Nog te meer, omdat de schrijver een slotparagraaf daaraan heeft toegevoegd, waarin hij een algemeene critiek geeft op de door Dr. van Langeraad gevolgde histo- rische methode. Hieromtrent zijn uit diens historische studien drie voorbeelden geko- zen; n. l. de wijze waarop door hem geant- woord is op de volgende vragen: of Guido de Bress, toen hij de Geloofsbelijdenis had opgesteld, dezen aan Calvijn ter inzage heeft gezonden; hoe de acta der Haagsche

Synode van onze vaderen Calvinistisch dezer vragen van de vas rechtstreeks hier niet mis getwijfeld te dezer studie

Onder het Ds. Littooy van zijn houd in Zeeland, oogen onzer l

„EER“

Met het oo week, onder over mij gesch een enkel wo Ik toch ben geweest aan ee 't is mij be dus ook de on hebben tot op Om den se nu eerst mee l niet nu pas maanden — d wist — zeide ik op, een wande 'k Weet alle animo en son maar om niet begin, en nog zoolang het nie zich houden vol overgekommen i

Nu is het me het woord door ik afwezig was. haast. Velen wi thuis zijn. Om klaar te zijn e nu en dan t restaurant maal afspraak gema stem noch mij dat ik, met de de vondsraag b ning. Doch bi soonlijke toesten der zaak door gemaakt.

Voorts weet tot 't laatst, ja wanneer tal va niet willen meeg hij de vereenig gehouden om m meerderheid mo Zoals ieder van meetaf mijn 't Was mij t Dr. A. Kuyp- baar meer dan Geheel dienover vrijwillig en ap broederkring te compromis zou vele kerken zich bij de huwelijks- Alleen om de dat ik alzo ge deel ik hier m samenkomsten alleen Dr. Kuyp op zijn studeer uitgesproken he kerken dien we willen houden : 'o aangevane, daarbij neer te die samenkomst Welnu, daaraan Zoolang de k sproken, heb ik Op den Kerk ik voor het vo daarop ingedien En niet toen die te Utrecht o en Prof. Loden- nadat de kerk meerderheid of g zich in de pr Noord-Brabant e van de 25 broe rechten in '99 gehandhaafd zie om, zoals ik al langer voor ons stemmen, maar

Voor ik dit d het compromis, roepen, was nie hebben geleid; nitesproken; da ik altijd en ov geval, doen son, plicht om dat te En wat nu o de door mij afge nog niet wist wa mee te werken, genomen te zien

Doch wat op onvreden het doo rig uiteengezet Ter herinnering door mij n. m. g er tegen zijn, o door mij steeds Inrichting der k dienst des Woort een klein deel, overtuiging hewe vaststaat dat de Ravinck in 189 de meerderheid door mij, in over stel, ook door teruggenomen en genomen werd.

Alleen, omdat de een noch v derheid van stem Voor de stemm des onomwonder alniettemin afvan Trouwens, bij anderen en ik, o nitesproken, dat imperatief naar d

denwijze
Kuyper
hebben
degenen
men
aauwlijks
een der
thans
Proben
verme-
de te
die niet
ader bij
oit te
heid der
des onzes
mag het
n binnen

nzor

e van de
men was
daaraan
de be-
enig-
door de
uitgave,
r. H. H.
is toen
kerkelijke
101, door
aangeraad
chrijvers,
volstrekt
ruijlszulk
Gooszen,
i uitgave
oor hem
bekerke
ijbelcom-
H. Kuy-
authen-
ften ge-
iooszen.
jaar een
n, toege-
van Dr.
toegaf,
ven tekst
trachtte
den was
dat ge-
assessor
op dit
Kuyper
pas ver-
te. Is de
1886 of
Dr. L.

en kort
en paar
thandeld
gevon-
de wordt
beteke-
in werd
volledig
erde ge-
a omdat
christ is,
uten en
in het
dezelde
eneerin-
Lange-
kst der
ordtsche
officieel
goed ge-
heide,
die Syn-
een aan
ramiel-
rdt nog
ok vol-
derdaad
ondene,
kingen,
e fouten
chrijver
an ten
ie tekst
619 is
or het
he Syr-
rbij de
ngeraad
zij dan,
st aan-
ins niet

alleen
gie in-
e over
den die
aar op
an die
k; ook
tonder-
comen.
Lange-
j door
r zoon-
de bo-
leiding
nieuwe
in de
t ont-
en
blad-
egelij-
eene
voegd,
eft op
histo-
diens
geko-
geant-
Guido
s had
naage
gsche

Synode van 1886 zijn weggegaan; en of
onze vaderen eerst na 1872 begonnen zijn
Calvinistisch te worden. De behandeling
dezer vragen hangt zeker met de kwestie
van de vaststelling onzer Liturgie niet
rechtstreeks samen. Maar zij was toch
hier niet misplaatst. En zij draagt er on-
getwijfeld toe bij, om de belangrijkheid
dezer studie te verhoogen.

F. L. RUTGERS.

Dr. Littooy.

Onder het motto „Eer is teer“ zendt
Dr. Littooy ons de volgende verdediging
van zijn houding op de Provinciale Synode
in Zeeland, die wij ons haasten onder de
oogen onzer lezers te brengen:

„EER IS TEER.“ (Dr. A. K.).

Mijnheer de Redacteur!

Met het oog op hetgeen gij de verledene
week, onder „Trouw“, in uw veelgelezen blad
over mij geschreven hebt, vergunt gij mij zeker
een enkel woord van toelichting en verweer.

Ik toeh ben mij niet bewust ontrouw te zijn
gewest aan een eenmaal gegeven woord.
't Is mij heelmaal onbekend, dat wij —
dus ook de ondergetekende — ons verbonden
hebben tot op de Gen. Synode aan het concept-
contract.

Om den schijn tegen te gaan, alsof ik daar
nu eerst mee kwam, kan ik, gelukkig, zeggen:
niet nu pas spreek ik dit uit; maar vóór
maanden — dus vóór ik den loop der dingen
wist — zeide ik het Prov. Bavinck en Dr. Bos,
op eene wandeling te Utrecht.

„Ik weet alleen, dat ik mij zonder eenige
animo en zonder eenige goede verwachting,
maar om niet in den weg te staan, bij 't
begin, en nog weer ten slotte, gegeven heb,
welk ik niet bleek, dat een tal van kerken
zich hielden aan hetgeen bij de vereeniging
overgeleverd was.“

Nu is het mogelijk, dat tot op de Gen. Synode
het woord door de broeders gegeven is, terwijl
ik afwezig was. De laatste morgen toch was
er haast. Velen wilden naar huis. Ik moest 's avonds
thuis zijn. Om bij den afloop der vergadering
klaar te zijn en den trein te halen, moest ik
nu en dan naar mijn kamer en naar de
restaurant-zaal. Wellicht is middelerwijl die
afpraak gemaakt; maar ik heb daarvoor mijne
stem noch mijn woord gegeven. Dit weet ik,
dat ik met mijn overjas aan en de kraag om,
de rondvraag bijwoonde, inzake de onderteke-
ning. Doch bindende bepalingen, zonder per-
soonlijke toestemming, werden er niet den aard
der zaak door en in den broederkring niet
gemaakt.

Voorts weet ik, dat door mij van 't eerst
tot 't laatst, al herhaalde malen, gezegd is:
wanneer tal van kerken uit de actie van '34
niet willen meegaan, zijn wij, krachtens hetgeen
bij de vereeniging overgeleverd is, zedelijk
gehoorloos om niet voort te gaan. Bij stemmen-
meerderheid mogen wij in dezen niet beslissen.

Zoals ieder weten, ja lezen kan, was dat
van meent mijn overtuiging.

't Was mij tot vreemde en gerustheid, dat
Dr. A. Kuyper Sr. die overtuiging deelde en
haar meer dan eens in het publiek uitsprak.
Geheel dienovereenkomstig nu verbond ik mij
vrijwillig en sprak het meer dan eens in den
broederkring te Utrecht uit, dat ik mij aan 't
compromis zou houden, *totdat het mij bleek, dat
vele kerken zich hielden aan de voorwaarden,
bij de huwelijks-vereeniging aangegeven.*

Alleen om de herinnering te vergeetkelijken,
dat ik alzo gezegd en mij verbonden heb,
deed ik hier mede, dat door mij in een onzer
samenkomsten te Utrecht gezegd is, dat niet
alleen Dr. Kuyper Sr., maar ook Dr. Wagenaar
op zijn studeerkamer voor Dr. Bouma en mij
uitgesproken heeft, dat wanneer een tal van
kerken dien weg niet op willen, maar zich
willen houden aan het accoord ten dezen in
'92 aangegaan, wij zedelijk verplicht zijn, ons
daarbij neer te leggen. Dr. Wagenaar was in
die samenkomst tegenwoordig.

Welu, daaraan heb ik mij gehouden.

Zoolang de kerken zich niet hadden uitge-
sproken, heb ik mij stilgehouden.

Op den Kerkeraad en op de Classis stemde
ik voor het voorstel met de amendementen
daarop ingediend.

En niet toen alzoondere personen, zoals
die te Utrecht onder leiding van Prof. Noordzij
en Prof. Lindeboom, samen kwamen, maar eerst,
nadat de kerken in classes vergaderd, bij
meerderheid of groote meerderheid van stemmen
zich in de provincien Groningen, Overijssel,
Noord-Brabant en Zeeland tegen het compromis
van de 25 broeders hadden verklaard, en de
rechten in '92 bedongen en verkregen, wilden
gehandhaafd zien, was voor mij de tijd gekomen,
om, zoals ik altijd en overal gezegd had, niet
langer voor ons compromis te ijveren en te
stemmen, maar mij te scharen aan hare zijde.

Vóór ik dit deed, de 25 onderteekenaars van
het compromis, zoals gij schrijft, saam te
roepen, was niet mijn recht en zou tot niets
hebben geleid; omdat de classes zich hadden
uitgesproken; daarenboven deed ik slechts wat
ik altijd en overal gezegd heb, dat ik, in dat
geval, doen zou. Er was dus recht, reelen noch
plicht om dat te doen.

En wat nu onze classis aangaat, het lag op
de door mij afgekende lijn, om, wij ik toen
nog niet wist wat tal van kerken zouden willen,
mee te werken 't voorstel, geamendeerd, aan
genomen te zien.

Doch wat op mijn lijn lag, wist de classis,
omreken het door mij overholten en breedvoer-
ig uiteengezet is.

Ter herinnering wijs ik er nu slechts op, dat
door mij o. m. gezegd is, dat als tal van kerken
er tegen zijn, ook ik er tegen zou wezen, wij
door mij steeds geijverd is voor eene eigene
inrichting der Kerken, ter opleiding voor den
dienst des Woords, en, laat het dan zijn voor
een klein deel, haar zelf in dien geest uit-
overtuiging bewerkte; alsmede, dat het bij mij
vaststaat dat de voorstanders van 't voorstel
Bavinck in 1899 op de Synode te Groningen
de meerderheid hadden, doch dat ook toen
door mij, in overleg met Dr. Bavinck, het voor-
stel, ook door Zeeland ter synode gebracht,
teruggenomen en een geheel ander voorstel aan-
genomen werd.

Alleen, omdat men in deze zaak noch van
de eene noch van de andere zijde door meer-
derheid van stemmen dringen en dwingen mag.

Vóór de stemming op de Classis heb ik mij
dus onomwonden verklaard. Dat zij mij des-
alniettemin afvaardigde, was hare zaak.

Trouwens, bij andere gelegenheden hebben
anderen en ik, ook Dr. Wagenaar, het openlijk
uitgesproken, dat wij niet met een mandaat
imperatief naar de vergaderingen gaan.

In 1899 was Dr. Wagenaar tegen 't voorstel
Bavinck, dat de prov. Synode aannam, en toch
werd Z.Erw. afgevaardigd naar de Gen. Synode.
En thans stemden twee afgevaardigden van de
classis Zierikzee tegen 't voorstel, dat van
harenwege inzake de opleiding ter provincie
kwam. Deze broeders hebben ook naar hunne
mededeelingen, niet gezegd, dat zij tegen zou-
den stemmen, maar wel en alleen, dat zij voor
de geamendeerde voorstellen waren geweest.
Niemand heeft deze broeders daarom lastig ge-
valen. Mij wel; want, weet ge, dat, wat ik
deed was niet; maar wat zij deden wel naar
den zin.

Hoe dit zij, ik getroost mij dat; omdat ik
weet gehandeld te hebben, zoals ik altijd en
overal gezegd heb te zullen doen, en ook ge-
loof, met het oog op hetgeen in '92 overeen-
gekomen is, voor God en de kerken te moeten
doen.

Komt gij na deze inlichtingen terug op de
beschuldiging van ontrouw, 't zal mij hoogst
aangenaam zijn. Zou niet, dan zeg ik 't is
hard, na al de besogne, die van meent tegen
mijn advies en tegen mijn wil was, omdat te
Groningen anders was besloten, en omdat ik
het ook liefst hield, zoals het overeenge-
komen is.

Ten slotte zeg ik, er is er gelukkig Een die
alles weet.

A. LITTOOY.

Middelburg, 16 juni 1902.

Slechts noode gaan wij verder op deze
zaak in. De *Herant* heeft met opzet al
wat personen raakte in de discussie over
het Concept-contract gemeden. Alleen mocht
er niet gezegd worden, toen naar onze
overtuiging een breken van het gegeven
woord plaats vond.

Dr. Littooy verklaart thans deze afspraak
niet geweten te hebben. Wij hebben bij
deze verklaring ons neer te leggen. Hoe
vreemd het ook muge zijn, dat een vrij
langdurige discussie, die plaats vond bij
de eindstemming over het Concept-contract
en waaraan, naar men ons mededeelt, vooral
Dr. Bos en Prof. Rutgers deelnamen, over
de vraag, hoever men zich door de onder-
teekening aan het compromis bond, geheel
aan de aandacht van een der aanwezigen
zou ontsnapt zijn, toch denken wij er geen
oogenblik aan, deze pertinente verklaring
van Dr. Littooy in twijfel te trekken. De
klacht over schending van het gegeven
woord is daarmede vanzelf vervallen.

Alleen blijft het onverklaarbaar, dat Dr.
Littooy, toen de *Herant* maanden geleden
deze afspraak mededeelde, niet terstond zijn
tegenspraak heeft laten hooren.

Ook afgedacht echter van deze opzettelijke
afpraak, spreekt het wel vanzelf,
dat broeders, die gezamenlijk een voorstel
indienen bij de kerken, door trouw jegens
elkander geroepen zijn het voorstel zoo
lang mogelijk te verdedigen. Wanneer men
later tot inzicht komt, zoals Dr. West-
huis, dat het Concept door te ernstige be-
zwaren gedrukt wordt om door de kerken
overvraagd te kunnen worden aangenomen,
of, zoals Prof. Bavinck een oogen-
blik vreesde, het gevaar bestond, dat de
Theologische faculteit onder de macht van
den Staat zou komen, dan kan dit motief
iemand dwingen om zijn handteekening
terug te nemen. Maar ook dan ware het
o. i. juist geweest, wanneer men eerst
zijn medeonderteekenaars hiervan mondeling
of schriftelijk kennis had gegeven, voordat
men publiek een stap deed, die een zeer
pijnlijke indruk maken mocht.

Bij Dr. Littooy is dit echter niet zoo.
Het Concept-contract acht hij wel aanne-
melijk en de vrees voor Staatsinmenging
was thans voldoende afgesneden. Het motief
lag dus alleen daarin, dat tal van kerken
zich tegen het Concept-contract verklaard
hebben en Dr. Littooy daarom van oordeel
is, dat het niet het oog op de rust der
kerken niet aangenomen kan worden. Dr.
Littooy vergeet echter, dat noch in Zeel-
and, noch in Noord-Brabant, noch in
Groningen de meerderheid der Classes zich
tegen het Concept-contract verklaard heeft,
maar alleen ter wille van de ontstane oppo-
sitie de aanneming van het Concept-con-
tract heeft ontraden. Indien Dr. Littooy,
evenals op de Classis, zijn magtigen invloed
bij de Zeeuwsche kerken op de Provinciale
Synode ten gunste van het Concept had
laten gelden, dan zou in Zeeland de uit-
komst anders zijn geweest. Groningen's
Provinciale Synode heeft getoond, hoe de
bezwaaarde broeders wel degelijk voor
overtuiging vatbaar zijn. Eerst wanneer de
Generale Synode samenkomt en daar de
officiële rapporten worden ingediend door
de afgevaardigden, is het oogenblik gekomen,
om definitief te beslissen, of de aanneming
van het Concept-contract mogelijk is. Zoo
is in 1899 gehandeld. Hoewel men destijds
wist, dat van de zijde der Vrije Universiteit
het voorstel-Bavinck onaannemelijk was
verklaard, heeft Dr. Littooy op de Zeeuws-
che Synode dit voorstel toch gesteund en
eerst op de Generale Synode de aanneming
ontraden. Indien dit in 1899 geoorloofd
was met een voorstel, dat door Dr. Littooy
niet geteekend was, waarom mocht het dan
in 1902 niet met een voorstel, waaronder
Dr. Littooy zelf zijn naam had geplaatst?

Laat ons ten slotte hieraan de opmerking
mogen toevoegen, dat de broeders, die
het Concept-contract teekenden, nooit in den
waan hebben verkeerd, dat het voorgestelde
compromis voetstoots door alle kerken
zou worden goedgekeurd. Het feit, dat
Prof. Lindeboom evenals Dr. Klarhamer
weigerde het Concept te teekenen, deed
vooruit verwachten, dat er ook in de kerken
oppositie komen zou. Dat men desniette-
genstaande het Concept-contract aan de
kerken toezond, was, omdat men hoopte,
dat door nadere toelichting en verdediging
in de kerkelijke vergaderingen de bezwaren
zouden weg te nemen zijn. Eerst wanneer
dat onmogelijk bleek en een zeer belang-
rijke minderheid zich verzetten bleef, zou
de poging tot pacificatie als mislukt worden
beschouwd.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen en ingekomen
bij ondergetekende: Van N. N. te Arnhem,
Rietgrachtstraat, / 250; door A. P. Veralaya
te Horst, van N. N. / 250; van W. A. Willemsse
te Oudega (Wijnbrunn), / 4—.

Dringend verzoeken wij den vrienden van
Christelijk onderwijs onze scholen te willen
gedenken.

D. HULLEMAN,
Penningmeester.

Kootwijk, 18 juni 1902.

Officiële Berichten.

De op de part. Synode van Gelderland aange-
nomen amendementen zijn deze, dat uit de
adviezen de artt. I, II en III in het concept-
contract zelf zijn overgeplaatst met de volgende
clausule: zoo eventueel de tegenstand tegen het
C. C. bedenkelijke afmetingen mocht aannemen,
die de Geref. Kerken met scheuring zou be-
dreigen, zoo wordt de Gen. Synode wijsheid
van den Heere toegebeden om zulk een beslissing
te nemen, als het meest strekt tot eere Gods
en den welstand der kerken. (14—6 stemmen).

Van de Overijzelsche Synode:

De prov. Syn. van Overijssel, vergad. 11 Juni
te Zwolle, gezien het Advies inzake de opleiding
door de XXV br. den kerken aangeboden.

Overwegende, dat het Advies

a. slechts eenheid van opleiding in de praktijk
aanbiedt zonder eenheid in beginselen;

b. van de verkeerde stelling uitgaat, dat de
kerken en de vereen. van H. O. twee gelijke
grootheden zijn;

c. te kort doet aan het recht en de vrijheid
der kerken;

d. de prof. in de Theol. bindt aan en de
Gen. Syn. tot rechter stelt over een grondslag,
die een ander is dan de grondslag der kerken,
en alzoo een onnodige en ongeoorloofde
verantwoordelijkheid op de kerken legt;

e. hoogst onvolledig is;

f. zonder eenige vastigheid is voor de toekom-
st, en alzoo de onrust der kerken niet
wegneemt;

Overwegende voorts, dat de kwestie van het
mogelijk verkrijgen van „rijksassubidie“ en den
„effectus civilis“ van te gewichtigen en teederen
aard is, dan dat de eenheid van opleiding zoo
mogelijk heilzaam, alvorens genoemde kwestie
geheel haar beslag gekregen heeft, stelt voor,
schoon eenheid van opleiding wenschelijk ach-
tende, *dit concept ter zijde te leggen, als haar
overtuiging uitspreekt, dat alleen zulke een-
heid van opleiding aannemelijk is, waarbij de
vrijheid en het recht der kerken en hare eigen
opleiding onverzwakt worden gehandhaafd, hierbij
verwijzende naar de laatste alinea van de
verklaring der Prof. van de Theol. School,
Basiliën 22 Maart 1901,*

en acht het noodig, dat, ook in geval met
de vereeniging van H. O. een contract gesloten
wordt, waarbij de kerkelijke hoogheid gehand-
haafd blijft, niet tot de uitvoering worde over-
gegaan, alvorens de nieuwe regeling inzake het
Hooger Onderwijs door de Overheid bevestigd is.

SCHOOL EN FACULTEIT.

Inzake de vereeniging van Theol. School en
Theol. Faculteit sprak de Part. Synode van
Geref. Kerken in de Provincie Utrecht zich in
hare vergadering van 11 Juni volgenderwijze uit:

De Provinciale Synode van Utrecht, zich
bepalende tot beoordeeling van het Concept-
Contract als zodanig, spreekt hare hartelijke
begeerte uit, dat de Gen. Syn. vrijheid vinde
om overeenkomstig dit C. C. te handelen,
althans zoo dit met een goede meerderheid kan
geschieden.

Zij geeft der Synode echter in overweging:

a. dat art. 3 zóó worde verstaan, en dien-
overeenkomstig worde geformuleerd, dat de
bevoegdheid van Directeuren der Vereeniging
bij het nemen van het initiatief tot de benoe-
ming van een Hoogleraar, even ver strekke als die
van Curatoren der Kerken;

b. dat de tweede alinea van art. 10 aldus
wordt gelezen: „Jonge lieden die geen getui-
genis als bedoeld in al. 1 kunnen overleggen,
kunnen ter beslissing van de Hoogleraren, als
auditors of hospitanten worden toegelaten.“

en c. de additionele bepalingen sub I en II
op te nemen in het contract.

Dit voorstel wordt met algemeene stemmen
op één na aangenomen.

De Provinciale Synode van Groningen bracht
in het Concept-contract de volgende wijzigin-
gen aan:

In den considerans werd ingevoegd alinea 2,
na „bedingen inhoudt“ de woorden: „die weder-
zijds door de Kerken en door de Vereeniging
voor H. O. worden aanvaard“, wat volgt n.l.
„welke de Kerken ten aanzien“ enz. vervalt.

De artikelen I en II van de adviezen wor-
den in het contract opgenomen als art. 1 en 2.
Artikel 1 en, 2 nu art. 3 en 4 onveranderd
aangenomen.

Art. 5 (contr. 3). Alinea 2, ac ter „Ingeval
geen bezwaar bestaat“ wordt ingevoegd „of het
ingebrachte bezwaar door de Generale Synode
ongegrond verklaard wordt“ dan enz.

Alinea 3 vervalt; daarvoor komt in de plaats:

„De andere maal zenden de Directeuren voor
H. O. een voordracht in bij de Curatoren der
Kerken, voor ieder te benoemen Hoogleraar
een dubbelart; indien bij deze Curatoren be-
zwaar bestaat hieruit eene benoeming te doen,
dan geven zij bij gemotiveerd schrijven binnen
2 maanden van dit bezwaar kennis aan de
Directeuren van de Vereeniging voor H. O., en
indien dit bezwaar niet bij minnelijke schikking
uit den weg genomen is, volgt geene benoeming,
terwijl de eerstvolgende Generale Synode over
het bezwaar beslist.“

Wordt het ingebrachte bezwaar door de
Synode ongegrond verklaard, dan gaan de
Curatoren tot de benoeming uit de voordracht
over, en laten de Directeuren daarop hunne
benoeming volgen; wordt het ingebrachte be-
zwaar door de Synode gegrond verklaard, dan
zullen de Directeuren eene andere voordracht
moeten indienen. Geschiedt zulks in een geheel
Synodejaar niet, dan hebben de Curatoren der
kerken het recht eene benoeming te doen,
waarbij de weg gevolgd wordt, aangegeven in
het eerste gedeelte van dit artikel. Wanneer
geen bezwaar tegen de voordracht bestaat, doen
de Curatoren daartoe eene benoeming, waarop
de Directeuren hunne benoeming volgen laten.“

Art. 6 (contract 4). alles wat achter for-
muler op regel 3 volgt vervalt.

Art. 7 (contract 5). Aan alinea 1 wordt toe-
gevoegd: terwijl van de college- en examen-
geelden de kerken 35 en de vereeniging 25
ontvangen.

Art. 8 (contr. 6) achter curatoren invoegen:
benoemd door de Generale Synode.

Art. 14. (Adviezen V). Ten aanzien van de
plaats van vestiging zal door de Generale Syn-
ode in overleg met de Vereeniging voor H. O.
worden bevestigd. Vast staat, dat noch Amsterdam
noch Kampen zal worden gekozen.

Art. 15. (Nieuw). De Vereeniging voor H. O.
verbindt zich bij eventuele overgave van H. O.
nu of later, altijd de onafhankelijkheid van de
Vr. U. zoo te zullen blijven handhaven, dat
nóóit van den Staat voorrechten of financiële
voordeelen zullen worden aanvaard, waardoor
de opleidingschool der kerken tot dienaren des
Woords op eenige wijze direct of indirect, finan-
cieel of administratief van de Overheid afhan-
kelijk zou worden.

Art. 16. (Adviezen VII). Met uitlating van
„eventueel“ op regel drie.

Art. 17. (Contract 12). Het contract van de
kerken enz. wordt aangegaan voor onbepaalde
tijd, met dien verstande, dat het van weers-
zijden opzegbaar is.

Kort verslag van de Part. Synode van
Noord-Brabant en Limburg, gehouden te
Breda 11 en 12 Juni 1902.

Het concept-Zendingsoord werd zonder wijzi-
ging aangenomen.

Betreffende het Concept-Contract voor de
samenvoeging van Theol. School en Theol. Fac.
der Vrije Universiteit werd na brede discussie
besloten het voorstel der Classe 's Bosch te aan-
vaarden, aldus luidende:

„De Part. Syn. van N. Brab. en Limburg,
overwegende, dat volgens de geschiedenis der
laatste weken en maanden de Kerken nog niet
zijn voor eene samenvoeging van Theol.
School en Theol. Faculteit der Vrije Universi-
teit, stelt aan de Generale Synode voor, het
bekende Concept-contract met de adviezen van
de 25 Broeders niet in behandeling te nemen,
en te handhaven de besluiten inzake de Theol.
School van de Gen. Synode van 1899.“

Eene minderheid in de Synode verzocht door-
zending naar de Gen. Syn. van haar voorstel
van dezen inhoud:

„De Part. Syn. het advies der 25 Broeders
den Kerken toegezonden, verworpen hebbende,
acht wel de eenheid van opleiding gewenscht,
doch zóó, dat het recht en de vrijheid der
Kerken en der opleiding onverzwakt worden
gehandhaafd. Mocht de eenheid van opleiding
kunnen tot stand komen in een weg, waarbij
het recht en de vrijheid der Kerken en der
opleiding onverzwakt worden gehandhaafd, dan
toch neme de Gen. Syn. geene beslissing vóór
de te wachten wijziging van de Wet op het
Hooger Onderwijs is tot stand gekomen.“

Tevens wenschten Depp. van een der Classes
doorzending van hun voorstel, luidende aldus:

„De Part. Syn. van N. Brabant en Limburg
oordeelt: 1. dat eenheid van opleiding ge-
wenscht is voor den bloei der Kerken, 2. dat
de eenheid van opleiding niet mag geëischt
worden ten koste van eene der bestaande in-
richtingen en derhalve moet worden gevonden
in een overeenkomst van beide richtingen
volgens contract, geeft der Gener. Synode in
overweging, het aangeboden Concept-contract
v. Andel c. s. te aanvaarden, behoudens zulke
redactie-wijzigingen en bijvoegingen, als ter
wederzijdsche zekerheid noodzakelijk geacht
worden, opdat ook uit de letter van het contract
duidelijk zij, dat er wel is een samenvoeging van
beide richtingen, maar niet eene opheffing van
eene van beide.“

Buitenland.

Duitschland. Het oordeel van Prof.
von Orelli over den vrede in Z.-Afrika.

Prof. von Orelli schrijft in zijn *Kirchenfreund*
het volgende over den Zuid-Afrikaanschen oorlog:
„Deze oorlog heeft door zijn verloop het
Christelijk geloof meermalen op de proef gesteld.
Waarom heeft God, wanneer Hij trouw en
rechtvaardig is, zooveel van Zijn oprechte
kinderen aan den ondergang prijs gegeven,
zooveel kinderlijk geloof gebod niet verhoord,
en toch door zoo menige verrassende
wending getoond, hoe gemakkelijk het Hem was,
ook aan de kleinste schare de overwinning in
weerwil van de overmacht te verleenen?“

„Tot de zwaarste beproevingen van deze soort
behoort de gesloten vrede. Men heeft zeker
dikwijls om vrede gebeden, en er is zeker
niemand, die niet ruimer ademt, wanneer hij
eraan denkt, dat het bloedvergieten opgehouden
is; dat de barbaarsche manier van vangen
houding, waardoor zoovele wakkere mannen in
ongezonde landstreken zonder bezigheid, ver van
hunne familie, sedert jaren vermachten, een
einde genomen heeft; of dat de beruchte vrou-
wenkampen opgeheven werden, in welke de
ongelukkigste hunne kinderen moesten zien
sterven zonder ze te kunnen helpen. Beter in
de bitterste armoede, op eigen grond en bodem,
te leven en te derven, dan zulk een lot langer
te moeten dragen, dat de wreedheid van een
hoogst beschaaft volk nagedacht heeft, om een
arm broedervolk, dat zijn heersch- en hebzucht
in den weg stond, gedwongen te maken.“

Maar men bedriegde zich niet in de betekenis
van al deze dingen. Deze vrede is een over-
winning van het brutale geweld over het goede
recht, hij is een triomf der oneerlijke wereld-
politiek over het vertrouwen op God en de
Godvrucht. Hij is een krachtige opwekking om
den Mammon gewetenloos te dienen, een aan-
sporing tot naakt ongelofte of tot veinzelf en
nichelarij, onder den schijn van de Christelijke
religie en het Godsrijk te willen bevorderen.
Daarom is te vreezen, dat deze afloop van het
treurspel, gelijk dit voor de geheele wereld
openbaar geworden is, een demoraliserenden
invloed op de Christenvolken hebben zal. Men
heeft de overheden, dank zij de onwaardige
houding, die zij voor het grootste gedeelte aan-
nemen, leeren misachten; men heeft gezien,
hoever men er mede komt, wanneer men zijn
geweten verkracht, en men zich alleen door
zelflucht laat leiden. Men spot met den Bijbel
en het gebed, omdat zij hen, die zich daarop
verleiden, niet geholpen hebben, terwijl zij voor
hun tegenpartij zulk een geschikt masker ge-
weest zijn, om aan hun roovertij een vromen
schijn te geven. De proef is voor hen, die aan
een rechtvaardig en liefderlijk bestuur van God,
zooewel in de kleinste als in de grootste zaken,
gelooven, niet gemakkelijk te doorstaan. „God
heeft gezegd, dat Hij in duisternis wonen wilde“. Deze
spreuk van den wijzen Salomo, heeft nog
voor ons Christenen kracht, maar daarom zullen
wij den geloofsmoed niet verliezen. Er staat
geschreven (Openb. 22:11): „Die onrecht doet,
dat hij nog onrecht doe, en die vuil is, dat hij
nog vuil worde, en die rechtvaardig is, dat hij
nog rechtvaardig worde en die heilig is, dat
hij nog geheiligd worde.“

Het volk, dat in zijn strijd en lijden zulk
een groote geloofskracht getoond heeft, zal dit

nog verder toonen. Dit is een macht, die het
ook zonder wapenen kan uitoefenen, en de
knevelarij zijner tegenstanders, waaraan het
in de toekomst nog meer zal blootstaan, zullen
het evenmin kunnen vernietigen, als hunne
kogels daartoe in staat waren. De God echter,
die zich in duisternis verblijft, is dezelfde, die
de zon aan de hemelstet gesteld heeft. Hij
zal den gedrukten en verbroken zijn licht
weder doen schijnen. Hij kan ze nog tot eere
brengen, wanneer de mannen die al deze ellende
veroorzaakten, met de schande, die hun toe-
komt, overdekt zijn.“

Dit is voorzeker een behartigenswaardig woord!
O! als de machten dezer aarde, die lijdelijk
toezagen dat het recht in Zuid-Afrika vertrap
werd, eens zagen welk een zedelijke schade zij
hebben aangericht!

Gemengd nieuws.

Voor eenigen tijd werd in Pruisen de moderne
Predikant Weingart om zijne negatieve gevoelens
geschorst en ten slotte afgezet. Men trachtte hem
daarna een predikantsplaats te bezorgen in het
Groot-Hertogdom Saksen-Weimar, van ouds een
bolwerk van het kerkelijk liberalisme. Doch de
minister van eeredienst van het Groot-Hertogdom
weigerde om het beroep van Weingart goed te
keuren. Bij gelegenheid van een interpellatie op
den landdag over deze zaak gaf de minister van
eeredienst te kennen, dat hij meende dat de zaak
van Weingart moest blijven rusten. Een 180
Predikanten uit Weimar namen het daarna voor
Weingart op, met het gevolg dat de Groot-Hertog,
die de eindbeslissing in zijn hand heeft, te kennen
gaf, dat Weingart geen Predikant in de landkerk
worden mocht.

Een hulpprediker in de Anglicaansche kerk te
Londen, de heer Robert A. Eden, heeft in een inge-
zonden stuk in de *Church Times*, het orgaan der
Engelsche ritualisten, te kennen gegeven, dat velen
van de geestelijkheid der Engelsche Staatskerk er
sterk op tegen hebben om te verklaren, dat in den
eend dien de koning van Engeland bij zijn kroning
te doen heeft, hij op zich neemt om 's Protestan-
tische Gereformeerde religie, gelijk die bij de
wet is ingesteld, te handhaven. Hij legt